

תורת הקורא

הערות ודיוקים, הלכות ומנהגים, פרפראות וחידושים, דיונים ובירורים, הקשורים בקריאת פרשת השבוע והמסתעף

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות לצורך המשך פיתוח הגליונות, יתקבלו בברכה במערכת. כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל. מייל: tameytora@gmail.com פקס: 153775150494

גליון מס' 99

פרשת נשא

ה"א תשע"ה

גליון זה י"ל ע"י מערכת טעמי תורה.

תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור. © כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי.

הלכה ומנהג

יש נוהגים לקרוא את פסוקי ברכת כהנים (ו' כ"ד-כ"ו) בקול רם.

❖ ❖ ❖

דיוקים ודקדוקים

ד' כ"ב: גרשון - הרי"ש בשווא נע. וכן הוא להלן.

ד' כ"ג: נמעלה - העי"ן בשווא נח, ואין להבליעה ולקרוא נמלה, או לקרוא נמעלה בפתח העי"ן. וכן הוא להלן. וכן הוא להלן כ"ה: מלמעלה. ולהלן ה' י"ג: ונעלם.

ד' כ"ד: הגרשני - הרי"ש בשווא נע. וכן הוא להלן.

ד' כ"ה: מלמעלה - הלמ"ד רפה, ובשווא נח.

פתח - יש להקפיד על הגייה נכונה של התי"ו, שלא ישמע שקורא פסח בסמ"ך. וכן הוא להלן.

ד' כ"ו: קלעי - הלמ"ד בשווא נח, ויש להזהר שלא להבליע את העי"ן שאחריה ולקרוא קלי. וכן בכל מקום בו מנוקד שווא נח לפני אות גרונית, יש להזהר שלא תבלע האות הגרונית. ולהלן רשימת

המילים בפרשה שיש להזהר בהן בזה: למעל. קנאה. המאריס. טמאה. מבלעדי. נתמעל. ושהרה. ולאמו. ולאחתי. פתאם. ונהי. שבעים. נתנאל. שמעון. גדעוני. פגעאל. ושיערי.

אשר על-המשכן ועל-המזבח סביב - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים אשר על-המשכן ועל-המזבח סביב.

מיתריהם - התי"ו בשווא נע.

עבדתם - הדלי"ת בקמץ, והוא לשון יחיד. ויש להזהר שלא ישמע שקורא עבדתם בחולם, שהוא שינוי משמעות ללשון רבים. וכן הוא להלן.

ואת פליאשר - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים ואת-פליאשר.

ד' כ"ז: תהיה - הה"א בשווא נח. ואין להבליעה ולקרוא תיה, או לקרוא תהיה בחיריק הה"א, אלא יש לבטאה כהוגן בשווא נח. וכן הוא בכל שווא נח באות ה"א. וכן הוא להלן בתיבות: ניהי. יהיה. יהיו.

ופקדתם - הדלי"ת בשווא נח, ולא בשווא נע, למרות הקושי. ויש להזהר שלא להבליעה בתי"ו שישמע כאילו קרא ופקתם. או לחלקה לשתי מילים ולקרוא ופקד תם. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי

במקום נקבה. וזה מצוי פעמים רבות, וצריך זהירות רבה מאד ע"מ לא להיכשל בזה.

וכבר הזהיר על זה ביסוד ושורש העבודה (שער שלישי פרק שני), והאריך שם להראות לעין כל את גודל קלקולי התיבות וחסרון האותיות במי שאינו נזהר לקרוא כראוי. וציין לדבריו בבאור הלכה (סימן ס"א, ד"ה דיגיש).

והוא נהגה כמו מפיק ה"א שבסוף תיבה, כגון בתיבות: עשה, אתה, וכדומה. וגם כאן באמצע תיבה הוא נקרא מפיק ה"א. ויש הטועים לחשוב שמפיק הוא דוקא הנקודה הבאה באות ה"א שבסוף תיבה, אך באמת מפיק פירושו מוציא, דהיינו שהה"א נשמעת ונהגית בשווא נח, אף אם היא באה באמצע תיבה, ודלא כמו במילה פקדצור (במדבר א' י') וכדו', ששם הה"א אינה נהגית כלל.

והטעם לכך שנקודת המפיק באה רק בסוף תיבה, משום שבאמצע תיבה (כגון בתיבת יקנה), ע"י שהאות מנוקדת בשווא יודעים שהיא נקראת, ולכן אין צורך בנקודת המפיק. ובסוף התיבה לא רצו לנקד בשווא מפני שיש נקודות בנספח בפתח גבוהה ובמפיק יחד, כגון: גבה, גיה, ואם היו מנקדים בשווא ולא בנקודת המפיק, היה צורך לנקד בניקוד כפול, גם בפתח וגם בשווא, וממילא היות שלא ניתן לנקד אות אחת בשני ניקודים שונים, המירו את סימון המפיק שבסוף תיבה משווא לנקודה בתוך האות.

ויש לציין, שישנם כ"י בהם כאשר יש חשש לבליעת הה"א בשגגה באמצע תיבה, מוסיפים את נקודת המפיק אף באמצע תיבה, ואע"פ שהיא מנוקדת גם בשווא, וכגון בכ"י לניגוד מנוקדת: פקשמה (ויקרא כ"ו מ"ג), פקשאל (במדבר ל"ד כ"ח), פקשנו (שם ל"ה כ'). וכן בכ"י ששון 507 מנוקד פקשאל. וכן כתב באור תורה שבספרים ספרדיים מנוקד פקשמה עם נקודת המפיק בה"א, והביא דבריו בקסת הסופר ח"ב.

ו' ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין שווא נע בא לפני דגש. וכל הטעם שהתי"ו דגושה, משום שלפניה שווא נח.

הגיית הדלי"ת הרפה דומה להגיית האות זי"ן, ואין כל קושי להגותה בשווא נח לפני האות תי"ו, אך כיון שאצל האשכנזים והספרדים נשתכחה הגיית הדלי"ת הרפה, והוגים כל דלי"ת כמו הדלי"ת הדגושה בדגש קל, נוצר קושי להגותה לפני האות תי"ו. וראה מש"כ בזה בשו"ת פאת שדך ח"ב סוף סימן כ"ד.

^א במנהגי וורמיישא (סדר הפרשיות) כתב שמגביה קולו כשקורא יברך עד סוף הפרשה (היינו עד נאני אברכים). ובדברי קהלת כתב שמאריך בתיבות אזור לקם, ומגביה קולו בשלושת הפסוקים יברך, נאר, ישא.

וכנראה המנהג להגביה את הקול בפסוקים אלו בקריאת התורה, הוא זכר לאמירת פסוקים אלו בזמן ברכת כהנים, שדרשו חז"ל (סוטה ל"ח ע"א, וכן פסקו ברמב"ם הל' ברכת כהנים פ"ד ה"א, ובשו"ע או"ח סי' קכ"ח סעיף י"ד) שיש לאמורם בקול רם (ואמנם בטור שם כתב בשם הירושלמי שקול רם היינו קול בינוני לא גבוה ולא נמוך, והוא המעולה שבקולות. וא"כ גם גבי המנהג להגביה את הקול בקריאת התורה לכאורה אין הכוונה לקרוא בקול גבוה ביותר, אלא בקול בינוני).

^ב ואע"פ שאחר מ"ם השימוש תמיד יבוא דגש (שהרי מ"ם השימוש היא במקום תיבת מן, ולכן בא דגש אחר המ"ם, להשלים את הנו"ן החסרה), יש תיבות הפותחות בשווא, היוצאות מן הכלל, שהאות שאחר מ"ם השימוש רפה בהן, כגון: מלמעלה, מקצה.

^ג שהגיית התי"ו הרפה דומה להגיית הסמ"ך, ואם יקראנה ממש כסמ"ך, שינה משמעות. ומי שאינו יודע להגות את התי"ו כהוגן, אלא רק כסמ"ך, היה מקום לומר שעדיף שיקראנה בדגש קל, מאשר שיקראנה כסמ"ך ותשתנה המשמעות. אך בשו"ת פאת שדך (ח"א סימן כ"ד) אין דעתו נוחה מזה, וכתב שאין לחדש שיבושים כנגד משפטי לשון הקודש, כי השיבושים הישנים שאנחנו אנוסים במבטאם אין להקפיד עליהם כל כך, ויש לדמותם למה שאמרו ודולגו עלי אהבה (כמובא בתוס' במסכת עבודה זרה דף כ"ב ע"ב ד"ה רגלא, בשם המדרש), וכשם שחס הקב"ה על השיבוש של עם הארץ שאין בו דעת ללמוד, כך חס על השיבוש שהורגלו בו הדורות וקשה לנו לעקור.

והוסיף, שמי שלבו חרד ואינו רוצה לסמוך על המנהג שהורגלו בו, מוטב שילך אל בני תימן וירגיל לשונו בקריאת תי"ו רפה כהוגן, אך לא יחדש שיבושים לקרוא בתי"ו דגושה.

^ד מחמת קלות האות הגרונית במבטא, כאשר יש לפנייה את המנוקדת בשווא נח, יש נטיה חזקה להשמיט את האות הגרונית מהמבטא, ולנקד את האות שלפניה בניקוד שלה במקום בשווא נח, כגון מלך במקום מלאך, שמון במקום שמעון, וניג

להבליע את הדלי"ת, או לחלקה לשתי מילים, עדיף לקוראה בשווא נע.

עֲלֶהָם - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא אֲלֵיהֶם באל"ף.

אֶת כָּל־מִשְׁאֵם - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אֶת־כָּל מִשְׁאֵם.

ד' ל"א: **לְכִלְעֵבְדָתָם** - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים לְכָל עֲבָדָתָם. וכן הוא להלן.

ד' מ"א: **כָּל־הַעֲבָד** - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים כָּל הַעֲבָד.

ד' מ"ו: **אֶת־הַלֹּוֹיִם** - הלמ"ד רפה, ובשווא נח". וכן הוא להלן.

ה' ב': **וַיִּשְׁלַחֻ** - הלמ"ד בדגש, והשווא נע.

ה' ג': **תִּשְׁלַחֻם** - הלמ"ד בדגש, והשווא נע.

ה' ז': **אֶת־חֲטָאתָם** - הטי"ת במקף, והוא לשון יחיד. ויש להזהר שלא ישמע שקורא חֲטָאתָם בחולם, שהוא שינוי משמעות ללשון רבים.

ה' ח': **מִלְכָּד** - הלמ"ד בדגש, והשווא נע. וכן הוא להלן.

אֲשֶׁר יִכְפְּרֶבּוּ עָלָיו - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אֲשֶׁר־יִכְפְּרֶבּוּ עָלָיו.

ה' י': **אֶת־קִדְשָׁיו** - הקו"ף בחטף קמץ קטן, והוא נהגה כקמץ קצר מעט.

ה' י"ג: **שִׁכְבַּת־נִרְעָ** - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים שִׁכְבַּת נִרְעָ.

ה' י"ז: **בְּכִלְי־תַרְשָׁ** - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים בְּכִלְי תַרְשָׁ.

וּמִי־הָעֶפֶר - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים וּמִן הָעֶפֶר.

בְּקִרְקָע - הטעם מלרע בקו"ף השנייה.

ה' י"ח: **וּפָרַע** - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא וּפָרָה בה"א⁹.

הַמַּאֲרָרִים - המ"ם רפה, ובשווא נח". וכן הוא להלן.

הַמַּאֲרָרִים - הרי"ש הראשונה בשווא נע. ואע"פ שיש ספרים המנקדים הַמַּאֲרָרִים בחטף פתח, אין להגותה כפתח, אלא כשווא נע פשוט¹⁰. וכן הוא להלן. וכן הוא ברי"ש שלהלן ו' כ"ג: **תִּכְרַכּוּ**. ולהלן ו' כ"ז: **אֶבְרַכֶּם**.

ה' כ"ד: **וְהַשְׁקָה** - הה"א לא נשמעת, ונקרא וְהַשְׁקָה. אך להלן כ"ז: **וְהַשְׁקָה** - הה"א במפיק.

ה' כ"ז: **וַתַּמְעַל מַעַל בְּאִישָׁהּ** - יש לנגן את שני המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים וַתַּמְעַל־מַעַל בְּאִישָׁהּ במקף.

ה' כ"ח: **וְנִקְתָּה** - הקו"ף בדגש, והשווא נע.

וַיִּנְזַעֶה - הרי"ש בשווא נע. ואע"פ שיש ספרים המנקדים וַיִּנְזַעֶה בחטף קמץ, אין להגותה כקמץ, אלא כשווא נע פשוט¹¹.

ה' כ"ט: **הַקְּנָאָה** - הקו"ף בדגש, והשווא נע.

ה' ל': **אֶת כָּל־הַתּוֹרָה** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אֶת־כָּל הַתּוֹרָה.

ו' ז': **וּלְאַחֲתָיו** - הוי"ו בשורוק, והלמ"ד בשווא נח. ואין לקרוא וּלְאַחֲתוֹ בשווא נע ופתח¹².

ו' ט': **בְּפִתּוֹעַ** - יש להקפיד על הגייה נכונה של התי"ו, שלא ישמע שקורא בְּפִסְעוֹ בסמ"ך¹³.

טְהַרְתּוֹ - יש אומרים שהטי"ת במקף קטן¹⁴. ויש אומרים שהטי"ת במקף גדול¹⁵.

ו' י"ב: **יִפְּלוּ** - הפ"א בדגש, והשווא נע.

ו' ט"ו: **מִשְׁחִים** - יש להקפיד על הגייה נכונה של החי"ת, שלא ישמע שקורא מִשְׁחִים בכ"ף.

⁹ ואף במופעים בהם יש מתג תחת הה"א, המ"ם נקראת בשווא נח, משום שתביה זו נמנית בין היוצאים מן הכלל במסורה הנקראים בשווא נח למרות המתג. ואכן בכל כתבי היד המ"ם בשווא בלבד, ואינה מסומנת בחטף פתח.

¹⁰ כמבואר בארוכה במאמר החטפים שחטף פתח זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף פתח ממש.

¹¹ כמבואר בארוכה במאמר החטפים שחטף קמץ זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף קמץ ממש.

¹² וביקרא כ"א ג' מנוקד וְלְאַחֲתוֹ בשווא נע ופתח. והחילוק הוא משום ששם האל"ף מנוקדת בחטף פתח, ולכן הלמ"ד שלפניה השתנתה משווא לפתח, שאין שווא מרחף בא לפני חטף (שווא מרחף נקרא בשווא נח, אך כיון שבמקור היה נע, לגבי כמה דברים נשאר דינו כשווא נע), וכיון שהלמ"ד בפתח, וי"ו החיבור שלפניה מנוקדת בשווא, אך בפסוקנו האל"ף מנוקדת בפתח, ולכן הלמ"ד שלפניה יכולה להנקד בשווא, וכיון שהלמ"ד בשווא, הוי"ו שלפניה מנוקדת בשורוק ולא בשווא, שלא יתכן שיבואו שני שוואים בראש התיבה.

¹³ וכך מסתבר ע"פ חוקי הלשון, שהלא חולם שמתבטל והופך לקמץ (כגון הכ"ף שבמילה פֶּתַל שכאשר מתארכת המילה מתבטל החולם והופך לקמץ - פֶּתַלִּיקָם), הקמץ הוא קמץ קטן. וכאן היה חולם במקור (טְהַר), וא"כ כשהתבטל החולם והפך לקמץ, בפשטות הוא קמץ קטן. וכן נראה שסבר בעל לשון למודים (הובא במנחת שי תהילים פ"ו ב').

ועוד, שדרך האות הקודמת לחטף, להנקד בניקוד החטף. ומכיון שהאות הגרונית שאחר הקמץ מנוקדת בחטף קמץ קטן, מסתבר שהקמץ שלפניו הוא קמץ קטן.

ואע"פ שאין דרך קמץ קטן לבוא בהברה פתוחה, ההברה כאן היא הברה סגורה במקורה, שהלא האות הגרונית היתה ראויה להנקד בשווא נח (טְהַרְתּוֹ), ורק בגלל שדרך שווא נח באות גרונית להתרחב לחטף, הורחב השווא שבאות הגרונית לחטף פתח ונפתחה ההברה. וכיון שבמקור ההברה היתה סגורה, דינה כהברה סגורה, ולכן הקמץ שלפניה הוא קמץ קטן אע"פ שלמעשה ההברה נפתחה.

¹⁴ שהרי כתבו המדקדקים (רד"ק מיכה ב' י"ב ומהילים פ"ו ב', ועוד מדקדקים) שקמץ עם מתג הוא קמץ גדול, ואף כשנראה שע"פ משפט הלשון הוא אמור להנקד בקמץ קטן. וכן יש שכתבו שכל קמץ קטן חייב לבוא אחריו שווא נח או דגש, וא"כ קמץ הבא לפני חטף קמץ קטן הוא בהכרח קמץ גדול. וכך היא מסורת הספרדים שכל קמץ שאין אחריו שווא נח או דגש, הוא נהגה כקמץ גדול.

¹⁵ עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה שם מבואר שכאשר נשמט הדגש שאחר ה"א הידיעה, ואין מתג תחת הה"א, השווא שאחריה נח.

וכאן אין מתג תחת הה"א (וכ"כ מנחת שי במדבר א' נ', ח' ו'), ומוכה שהלמ"ד שאחריה בשווא נח. ואע"פ שיש מעט ספרים עם מתג בה"א, ספרים אלו הלכו בשיטה אחרת שלא דקדקה בהנחת מתגים אלו, ולא באו להורות שהשווא נע (כמו שהוכיח ר"ח), עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה הערה ה'). וכן כתב להדיא ר"י חיוג' (שלשה ספרי דקדוק, עמ' 130), שהלמ"ד שבתביבת הלויים בשווא נח.

ובסידור רש"ס (תפילת שבת, משנת השיר שהלויים היו אומרים) כתב שהלמ"ד בשווא נע, ואף כתב שמהרש"ל בסידורו ניקד את הלמ"ד בחטף פתח, דהיינו שהבין ג"כ שהשווא נע. וכנראה מכיון שבספריהם היה מתג, לא חילקו, והסיקו מכך שהשווא נע.

¹⁶ שהרי הה"א שבסוף תיבת וּפָרָה לא נשמעת. לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ייהגו את העי"ן כראוי, אע"פ שעשו שלא כדיון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת ע"י הפתח שבריי"ש. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבדיל בין המשמעים הוא ע"י הגיית העי"ן, אם לא ייהגו את העי"ן כראוי, יש לחשוש בזה לשינוי משמעות (ולענין מעשה נראה, שגם במקומות שמשמעות התיבה השתנתה, אם הענין מלמד על משמעותה הנכונה של התיבה, יצא בדיעבד, כדמשמע בקריינא דאגרתא ח"א מכתב קל"ט).

¹⁷ עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה שם מבואר שכאשר נשמט הדגש שאחר ה"א הידיעה, ואין מתג תחת הה"א, השווא שאחריה נח ותיבה זו מופיעה בפרשנותו ששה פעמים, ובספרים המדויקים מופיע מתג תחת הה"א רק במופע השני והחמישי בהם התיבה מוטעמת בטפחא, ובשאר המופעים אין מתג. ויש מעט ספרים שבכל המופעים יש מתג תחת הה"א.

